

ISSN 2181-922X

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

O'ZBEKISTON

2024 Vol. 1

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

ISSN 2181-922X

O'ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN:

LANGUAGE AND CULTURE

2024 Vol. 1

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov
Bosh muharrir o'rinbosari: Nodir Jo'raqo'ziyev
Mas'ul kotib: Ozoda Tojiboyeva

Tahrir kengashi

Hamidulla Dadaboyev, Mustafo Bafojev, Samixon Ashirboyev, Shodmon Vohidov (Tojikiston), Qozoqboy Yo'ldoshev, Farhod Maqsudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ulvi (Ozarbayjon), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jo'raqulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odirxon Jamoldinova, Ziyoda Teshaboyeva.

Tahrir hay'ati

Nazef Shahrani (AQSH)	Abdulaziz Mansur (O'zbekiston)
Elizabethta Ragagnin (Italiya)	Timur Xo'jao'g'li (AQSH)
Ahmadali Asqarov (O'zbekiston)	Tanju Seyhan (Turkiya)
Isa Habibbeyli (Ozarbayjon)	Xisao Komatsu (Yaponiya)
Akmal Nur (O'zbekiston)	Alizoda Saidumar (Tojikiston)
Akrom Habibullayev (AQSH)	Nikolas Kantovas (Buyuk Britaniya)
Bahtiyar Aslan (Turkiya)	Akmal Saidov (O'zbekiston)
Emek Ushenmez (Turkiya)	Mark Toutant (Fransiya)

“O'zbekiston: til va madaniyat” jurnali – lingvistika, tarix, adabiyot, tarjimashunoslik, san'at, etnografiya, falsafa, antropologiya va ijtimoiy tadqiqotlarni o'rganish kabi sohalarni qamrab olgan akademik jurnal.

Jurnal bir yilda to'rt marta chop etiladi.

Jurnalning maqsadi – ko'rsatilgan sohalarga oid dolzarb mavzulardagi bahs-munozaraga undaydigan, yangi, innovatsion g'oyalarga boy, o'z konsepsiyasiga ega bo'lgan tadqiqotlarni nashr etishdir.

Ingliz, rus va o'zbek tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi. Iqtisodiy tahlillar hamda siyosatga oid maqolalar e'lon qilinmaydi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: uzlangcult@gmail.com
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature

Editor-in-Chief: Shuhrat Sirojiddinov

Deputy Editor in Chief: Nodir Jurakuziev

Executive secretary: Ozoda Tajibaeva

Editorial board

Hamidulla Dadaboev, Mustafo Bafoev, Samikhan Ashirboev, Shodmon Vohidov (Tajikistan), Qozoqboy Yuldashev, Farhad Maksudov, Adham Ashirov, Zohidjon Islomov, Bahodir Karimov, Almaz Ülvi (Azerbaijan), Shamsiddin Kamoliddin, Roza Niyozmetova, Aftondil Erkinov, Uzoq Jurakulov, Sulton Normamatov, Dilnavoz Yusupova, Dilorom Ashurova, Nozliya Normurodova, Odirakhan Jamoldinova, Ziyoda Teshabaeva

Editorial Committee

Nazif Shahrani (USA)	Abdulaziz Mansur (Uzbekistan)
Elisabetta Ragagnin (Italy)	Timur Kozhaoglu (USA)
Ahmadali Asqarov (Uzbekistan)	Tanju Seyhan (Turkey)
Isa Habibbeyli (Azerbaijan)	Hisao Komatsu (Japan)
Akmal Nur (Uzbekistan)	Alizoda Saidumar (Tajikistan)
Akrom Habibullaev (USA)	Nicholas Kontovas (Great Britain)
Bahtiyar Aslan (Turkey)	Akmal Saidov (Uzbekistan)
Emek Üşenmez (Turkey)	Marc Toutant (France)

“Uzbekistan: Language and Culture” is an academic journal that publishes works in the field of linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies.

The journal is published four times a year.

The purpose of the journal is to publish the results of the latest research that are rich in new, innovative ideas and has its own concept, which stimulates debate on topical issues in these areas.

The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcome. We do not publish economic analyses or political articles.

In addition to research articles, the journal announces book and literary work reviews, conference reports and research project results.

The authors' ideas may differ from those of the editors'.

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature.

103, Yusuf Khos Hojib, Yakkasaray, Tashkent, Uzbekistan.

Email: uzlangcult@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

MUNDARIJA

Lingvistika

Нозлия Нормуродова

Теоретические вопросы антропоцентризма в контексте развития современной лингвистической науки.....6

Muqaddas Abdurahmanova

O'zbek va turk tillaridagi leksik omonimlarni lingvokognitiv aspektda tadqiq etish asoslari.....26

Elçin İbrahimov

Günümüzde Türk Devlet ve Topuluklarında Ortak İletişim Dili Sorunu...44

Eldar Asanov

Turk-run bitiklari ilk o'rta asrlar O'rta Osiyo turklarida ijtimoiy status, ijtimoiy notenglik va xotira kategoriyalarini tushunish manbasi sifatida.....57

Hasamuddin Hamdard

Afg'oniston o'zbek tili va adabiyotiga matbuotning ta'siri.....77

Adabiyotshunoslik

Oybarchin Abdulhakimova

Abdulla Oripov lirik konsepsiyasining adabiy-estetik muhit bilan mushtarakligi.....85

Mahira Hajiyeva

Ufq tushunchasi hamda adabiyotda utopik va distopiya tushunchalarining kesishishi.....100

Sotsiologiya. Psixologiya

Sabohat Kalanova

O'zgaruvchan jamiyatda avlodlar almashinuvi jarayonlarining differentsiatsiyasi.....112

Tarix. Manbashunoslik

Azizullah Aral

Qadim Xurosondagi Navoiy obidalarining bugungi ko'rinishi.....124

CONTENT

Linguistics

Nozliya Normurodova

Theoretical Issues of Anthropocentrism in the Context of the
Development of Modern Linguistic Science.....6

Muqaddas Abdurahmanova

Basics of Research of Lexical Homonyms in the Uzbek and Turkish
Languages in the Linguocognitive Aspect.....26

Elchin Ibrahimov

The Problem of Common Communication Language in Turkish
State and Community Today.....44

Eldar Asanov

Old Turkic Inscriptions as a Source for Understanding the
Categories of Social Status, Social Inequality, and Memory
among Early Medieval Turks in Central Asia.....69

Hasamuddin Hamdard

The influence of the Press on the Uzbek Language and Literature of
Afghanistan.....77

Literature

Oybarchin Abdulhakimova

The commonality of Abdulla Oripov's lyrical Conception with the
literary-aesthetic environment.....87

Mahira Hajiyeva

Concept of Horizon and the Intersection of Utopian and Dystopian
Visions in Literature.....100

Sociology. Psychology

Sabohat Kalanova

Differentiation of Processes of Generational Exchange in a
Changing Society.....112

History. Source studies

Azizullah Aral

Today's View of Navoi Monuments in Ancient Khorasan.....124

SOTSILOGIYA. PSIXOLOGIYA
SOCIOLOGY. PSYCHOLOGY

O'zgaruvchan jamiyatda avlodlar almashinuvi jarayonlarining differentsiatsiyasi

Sabohat Kalanova¹

Abstrakt

Maqolada avlodlararo munosabatlar muammosining metodologik va nazariy jihatlari ko'rib chiqilgan. Mazkur muammoning dastlabki metodologik asosi sifatida Platonning nasliy odam g'oyasi, shuningdek, rus faylasuflarining inson va jamiyat o'rtasidagi bog'lovchi bo'g'in sifatidagi nasliy butunlikka oid qarashlari olingan. Faylasuflar M.Xaydegger va Y. Gusserlning eski va yangi avlodlar, kattalar va bolalar o'rtasidagi munosabatlar yoki generativ munosabat sifatida talqin etiladigan intersub'yektiv tajriba g'oyasi tahlil etilgan.

O'zgaruvchan muhitda jamiyat ijtimoiy munosabatlarning tiklanishi va o'zgarishi, uzluksizlik va bo'linish, an'anaviylik va innovatsiya tushunchalariga asoslangan tarixiy jarayon sifatida qarashni talab qiladi. Shu ma'noda, avlod uzoq muddatli, vaqt o'tishi bilan o'zgarib turadigan ijtimoiy o'zgarishlarning ko'lami va yo'nalishini o'lchash uchun tarixiy vosita bo'lib xizmat qiladi. "Yangi "biologik mavjudotlar" ketma-ket paydo bo'lishi muqarrar ravishda to'plangan madaniy boyliklarning ma'lum darajada yo'qolishiga olib keladi; lekin, boshqa tomondan, faqat kerak bo'lganda erishilgan "yangi tanlov" qiladi. Bu bizni to'plangan narsalarni qaytadan baholashga undaydi va endi kerak bo'lmagan narsalarni unutishga va erishilmagan narsaga intilishga o'rgatadi". Avlodning "qadam"i jamiyatning o'tmishdagi holati va uning kelajakka harakati o'rtasidagi muvozanatni aniqlashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: *generativ munosabat; intersub'yektiv tajriba; differentsiatsiya; avlodlararo munosabatlar; avlodlararo munosabatlar psixologiyasi; nasliy butunlik.*

¹Kalanova Sabohat Muradovna – dotsent, sotsiologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti.

E-pochta: sabo_77@mail.ru

ORCID ID: 2345-3244-4222-3456

Iqtibos uchun: Kalanova, S. M. 2024. "O'zgaruvchan jamiyatda avlodlar almashinuvi jarayonlarining differentsiatsiyasi". *O'zbekiston: til va madaniyat* 1: 112 – 127.

Kirish

Jamiyat o'zgarib borayotgan sharoitda o'z-o'zidan ijtimoiy munosabatlarni tiklanish va o'zgartirish, vorisiylik va uzilish, an'anaviylik va novatorlik tushunchalari asosidagi tarixiy jarayon sifatida ko'rib chiqishni talab etadi. Bu ma'noda avlod uzoq muddatli, muayyan vaqt davom etadigan sotsial o'zgarishlar ko'lami va yo'nalishini o'lchashning tarixiy vositasi vazifasini o'taydi. "Yangi "biologik mavjudotlar"ning ketma-ket paydo bo'lishi yig'ilayotgan madaniy boylikdagi ayrim muqarrar yo'qotishlarga olib keladi, ammo boshqa jihatdan qaraganda, faqat shugina zarurat bo'lganda erishilganning "yangi seleksiya" sini mumkin qiladi. Bu biz to'plaganlarni qayta baholashga rag'batlantiradi va keraksiz bo'lib qolgan narsalarni unutishni o'rgatadi hamda erishilmagan narsalarga intilishga da'vat etadi" [Каланова 2018, 294]. Avlod "qadami" jamiyatning o'tmishdagi holati va uning kelajak sari harakati o'rtasidagi mutanosiblikni aniqlashga yordam beradi.

Avlodlar muammosining hozirgi kundagi talqini

Avlod tushunchasi kundalik hayot sathidagi ijtimoiy fikr oson foydalanadigan sotsial tushunchalar qatoriga kiradi. Bugungi kunda bunday qiziqishning keskin o'sishi kuzatilmoqda. U kundalik tafakkurda jiddiy tahlil etiladi, undagi "yangi avlod" tushunchasiga murojaatni sifat jihatidan allaqanday "o'zgacha" generatsiyalarning kelishini his etish yoki kutish va avlodlarda mavhum innovatsionlikni izlash sifatida talqin etish mumkin.

Ilm sohasida ham avlodlar konsepsiyasiga qiziqishning qayta tiklanishini va avlodlararo o'zgarishlar muammosiga zamonaviy pozitsiyadan qayta ifodalashga intilishni kuzatish mumkin. Shuning uchun, avvalo, avlod tushunchasining o'ziga aniqlik kiritish lozim.

K.Manxeym tomonidan kiritilgan avlod sotsiologik tahlilining umumiy prinsipi avlodlarga umumiy tarixiy lokallashuvi va shunga muvofiq shu kabi vaziyatlarda yashashning tarixiy tajribasiga ega bo'lgan avtonom sotsial birliklar sifatida yondoshishdan iborat. K.Manxeym, shuningdek, mazkur guruhning tarkibiga kiruvchi alohida guruhlarning masalan, avlodning uzagi, autsayderlar, avlod ichidagi madaniy va siyosiy ittifoqlar, alohida guruhlarning avlod bilan identifikatsiyalashgani darajasi tajribasi sifatidagi avlodning ichki differentsiatsiyalashganini

ham farqlagan. K.Manxeym fikriga ko'ra, sotsial o'zgarishlarga avlodlararo yondoshuvning murakkabligi shundaki, tinimsiz almashinib kelayotgan avlodlarning formal chegaralarini, shuningdek, avlodlararo farqlanishlarning boshqa turdagi sotsial differentsiatsiyalar bilan munosabati ko'lamini belgilash ancha qiyin [Герель 1934, 287-289]. Uning uchun eng muhimi – avlodiy birlikning shakllanishi mexanizmini ochish hamda avlodiy birdamlik (biz buni “jamoaviy taqdir” deb ataymiz) g'oyasini tadqiq etish bo'lgan. K.Manxeym tomonidan amalga oshirilgan ijtimoiy-tarixiy jarayonni ketma-ket paydo bo'ladigan avlodlar almashinuvi sifatida sotsiologik tadqiq etish usuli bugungi kunda ham o'z dolzarbligini saqlab qolgan, garchi empirik tadqiqotlar nazariy modelni sotsial voqelik bilan muvofiqlashtirishning murakkabligidan dalolat beradi [Мид 1988, 3].

Avlodlarga oid zamonaviy konsepsiyaning shakllanishi sotsiologik konsepsiyalarda ham o'z ifodasini topgan ikki sotsiologik tendensiya bilan bog'liq. Bir tomondan, inson hayotining uzayishi va aholining “qarishi” inson hayotini alohida yosh bosqichlari sifatida emas (yoshlar sotsiologiyasi, keksalar sotsiologiyasi shu bilan bog'liq), bir yosh bosqichidan boshqasiga o'tishning yagona jarayoni sifatida tushunish hamda bir avlod hayotiy tajribasi dinamikasini o'n yilliklar davomida kuzatishga olib keldi. Shu bilan birga avlod nafaqat yoshlik chog'idagi tarixiy lokallashuvi bilan, balki hayot sikllarining keyingi bosqichlarida qanday rivojlanganligi bilan ham belgilanadi. Tabiiyki, avlodning keksalikkdagi hayotiy faoliyati uning o'smirlik chog'idagi sotsial amaliyotidan farq qiladi. Bu holat amerikalik olim G.Elder qo'llagan va keng e'tirof etilgan hayot yo'li (life course) konsepsiyasining paydo bo'lishiga sabab bo'ldi [Кондратова 2007, 310].

Bunday yondashuvda asosiy e'tibor avlodni butun hayot yo'lini bosib o'tish mobaynida va bir bosqichdan keyingisiga o'tish tarzida o'zgarib boradigan yagona hayotiy tajriba sifatida o'ganishga qaratiladi. Bunda o'smirlikdan (birlik sifatidagi avlodning shakllanishida eng muhim “formativ” davr sifatida, chunki keyingi bosqichlar birlamchi tipik xususiyatlarni faqat kuchaytiradi yoki bo'shashtiradi) keksalikkacha bo'lgan hayot yo'li dinamikasi avlodlar konsepsiyasini shakllantirishda markaziy tushunchaga aylanadi. Sotsial birlik sifatidagi avlod konsepsiyasiga oid bahslarning boshqa yo'nalishi zamonaviy jamiyatdagi individuallashuv jarayonlarining tezlashishi bilan bog'liq. Mazkur yondashuv bo'yicha bir avlod vakillarining sotsial

tanlash imkoniyati va hayot yo'lining variativligi kengaygan sari avlodning ichki differentsiyalashuvi jarayoni ahamiyatli bo'lib boradi (avlodning biografiklashuvi). Aslida avlodning ijtimoiy guruh sifatida birlashuvi va ijtimoiy alohidalashuvi faqat ta'lim tizimi doirasida (qisman armiyada)gi birlamchi ijtimoiylashuv bosqichida sodir bo'ladi. Undan so'ng avlodiy birlikning ahamiyati kamayib, avlodning hayotiy yo'li borgan sayin biografialashib boradi. Shuning uchun avlodning ichki birlashuvi yoki birdamligi muammosi borgan sayin bahsli bo'lib boradi, avlodiy o'xshashlikning ahamiyati borasida shubha paydo bo'ladi.

Shunday qilib, hozirgi tushunchadagi avlod o'zining tarixiy lokallashuvi xususiyatlari va shu bilan bog'liq tarzda o'xshash tajribasi va individual hamda tizimli sathdagi umumiy xususiyatlari, hayotiy yo'li konfiguratsiyasining umumiyli bilan birlashtirilgan ijtimoiy guruhni anglatadi. Avlodning tizim sathidagi o'ziga xosligi mazkur tizim doirasidagi guruhiy va individual sathdagi keng modifikatsiyalar imkoniyatini bildirmaydi va bu holat post-modernistik loyiha doirasida ayniqsa muhim ahamiyat kasb etadi [Платон 1971, 222]. Avlod tushunchasi yosh kogortasi tushunchasi bilan muvofiq kelmaydi. U bir necha yosh kogortalarining guruhini ifodalaydi, chunki barcha yosh kogortalari ham avlodiy birlikni tashkil etavermaydi. Bu mazkur maqola doirasida quyiroqda aks ettiriladi.

Avlodlarni talqin etishdagi nazariy yondashuvlar sotsiologiyada g'arb mamlakatlaridagi alohida yosh kogortalarining xatti-harakatlari namunalariga oid uzoq muddatli (statistik va sotsiologik) ma'lumotlarning jamlanishiga ko'ra bir necha bor empirik testlangan (R.Inglehart, T.Nareuen, M.Suaer). Ammo bular avlodiy "izchilik" mexanizmini ziddiyat yoki avlodlarning uzilishi tushunchalarida tushunishga yordam bermadi. Umuman olganda, g'arb jamiyatida o'nlab yillar davomida avlodlararo ziddiyatlarning bo'lmagani tadqiqotchilarning o'z e'tiborlarini "avlodlar ziddiyati" tushunchasidan "avlodlar munosabati" yoki "avlodlar shartnomasi" tushunchasiga ko'chirishiga sabab bo'ldi. Bu degani, avlodlarning ziddiyatlaridan ko'ra ko'proq ularning o'ziga xosligi va avlodlararo munosabatlar haqida borayotganini anglatadi.

G'arb sotsiologiyasida tilga olingan avlodiy muammolarining rivojlanishiga oid umumiy tendensiyalardan so'ng muammoning jamiyatdagi o'ziga xos jihatlarga murojaat etish qiziqarli jarayon. Zero, jamiyatda avlodlar hayot yo'lining

biografiyalashuvi va avlodlararo munosabatlarning zaiflashish tendensiyasi kuzatilmaydi. Ko'proq teskari holatni ko'rish mumkin: O'zbekiston sotsiologiyasida yosh, askriptiv statusning ko'rsatkichlaridan biri sifatida hozirgi zamon jamiyatida ijtimoiy differentsiatsiyaning muhim mezonlaridan birini tashkil etadi. Tarixiy avlodiy birliklar ijtimoiy munosabatlarning an'anaviy shakllaridan biri sifatida O'zbekistonda katta ahamiyatga ega bo'lgan. Shaxs identifikatsiyalashuvining birlamchi shakli bo'lgan (urush davri avlodlari, urushdan keyingi avlodlar, qayta qurish davri avlodlari, mustaqillik avlodlari va h.k.). Individual tanlash imkoniyati bo'lmagan sovet tipidagi avtoritar jamiyatning o'tgan o'n yilliklari davomida bir avlod odamlarining "tarixiy taqdiri"ning "avvaldan belgilanganligi" qonuniyat bo'lgan hayotning "boshqasi berilmagan" tamoyili asosida qurilishi. Individual taqdirning o'z avlodining tarixiy lokallashuviga taqdiriy tobeligi rus tilida o'z ifodasini topgan. Rus tilida hayot yo'lini ifodalovchi bitta so'z bor – "taqdir" (sudba), masalan, ingliz tilida esa ikkita so'z: "fate" (taqdiri azal, peshonaga bitilgani, qismatga yozilgani kabi ma'nolarda) va "destiny" (oldindan belgilanganlik, yuklatilgan vazifa, chekiga tushgan, qur'aga shu tushibdi kabi ma'nolar) [Коровицына 1999].

Bunda taajjubga asos yo'q bo'lib, unda avvalgi barcha o'xshashliklar tufayli sodir bo'lgan inqirozlar davridagi ijtimoiy ongning an'anaviy "o'z davri avlodlari a'zolari bilan birdamlik" eng qimmatli tushunchalardan biri bo'lib qoladi. Bu ijtimoiy ongda o'z ahamiyatini saqlab qolgan yirik sotsial guruhlar bilan yagona o'xshashlikdir, garchi, u so'nggi yillarda ommalashib borayotgan egoizm natijasida zaiflashib borayotgan bo'lsa-da.

Zamonaviy sotsiologiyadagi "hayot yo'li" konsepsiyasi jamiyatshunoslikka oid tadqiqotlarda hozircha ilmiy izlanish predmeti darajasiga ko'tarilmagan bo'lsa-da, taxmin qilib aytish mumkinki, unda avlodlarning ijtimoiy "keksayishi" jarayonlarini yoki o'rta avlodning qaysidir mavhum sotsial talablarini hisobga olinmaganligi natijasida kechayotgan "charchoqlilik" masalalarini o'rganish har bir shart-sharoitlarda milliy xususiyatlar hisobiga sodir bo'lishi mumkin. Garchi alohida hayot bosqichlari (bolalik, o'smirlik, keksalik) muammolari mahalliy sotsiologiyada nisbatan izchil o'rganib borilayotgan bo'lsa-da [Левада 1993], ushbu konsepsiya mazkur maqolada tadqiqot vazifasi sifatida ilgari surilmaydi.

Yosh kogortalar differentsiatsiyasi

So'nggi o'n yil davomidagi tez sur'atlar bilan rivojlana-yotgan jarayonlar avlodiy kogortalarning ancha tezlik bilan yangilanishiga va o'zlarini "bolalar" avlodi deb ataydiganlarning jiddiy ichki differentsiatsiyalashuviga turtki berdi. Tushunarliki, alohida sifatiy-farqli yosh kogortalarining aniq demografik chegaralarini belgilash ancha qiyin. Shunday bo'lsa-da, qiyosiy tahlil qilish maqsadida biz asosiy mezon – tuzilmaviy (formativ) davrlarga taqsimlab, uni tarixiy, o'ziga xos tajriba asosida shartli ravishda uchta yosh guruhlariga ajratdik:

1) XX asrning 60-yillarda tug'ilganlarga nisbat berilgan yosh kogortasi (sotsiologik adabiyotlarda "shes-tidesyatniki" deb nomlanib, koinotni zabt etilishidan ta'sir-langalar avlodi ham deyiladi);

2) 70-yillar davri yosh kogortasi (sotsiologik manbalarda "turg'unlik davri" avlodlari deb nomlanadi);

3) 80-yillarning birinchi yarmi kogortasi (ilmiy manbalarda "sukut saqlash" davri avlodlari deb nomlanadi).

Avlodlar almashinuvining ushbu formativ "sukunatli" davri 25 yillar davom etib, XX asrning o'ziga xos ijtimoiy fenomeni sifatida tarixda qoldi.

Bu davr avlodlarining o'z imkoniyatlarini namoyish etish borasidagi faoliyatini ta'kidlaydigan bo'lsak, ular sukut saqlagani holda, biz uchun hozirgi kundagi "ijtimoiy maydon"dan ko'ra sifati harakat qildilar. Ko'plab tadqiqotchilar bunga sabab sifatida koinotning zabt etilishi va uning uzoq 20 yillik inersiyasini ko'rsatadilar. Agar faqat O'zbekiston sharoitidan kelib chiqib misollar keltiradigan bo'lsak, ayna shu davrda teatr va kinodagi eng zo'r ssenariylar, madaniyat va san'atdagi bebaho asarlar, estrada va boshqa qo'shiqchilik turlarida kuylangan o'lmas ashulalar, nasr va nazmda yozilgan roman va she'rlar to'plamlari, arxitektura, haykaltaroshlik va rassomchilikdagi noyob durdonalarni yaratgan avlodlarni ko'z oldimizga keltirishimiz mumkin. Mustaqillik yillarining ilk 15-20 yilliklaridagi imkoniyatlarini yaratishda, bizningcha, aynan shu davr avlodlarining inersiyasi ustuvorlik qildi. Bunda tabiiyki 80-yillarning ikkinchi yarmida shakllangan qayta qurish avlodlarining ham roli beqiyosdir.

Qayta qurish davri yoshlari kogortasi

Bu davr 60-yillarda tug'ilganlarni o'zida qamrab oladi. Ular "qayta qurish" davri yoshlari deb atalib, 1986-1992-yillari

18-30 yoshdagi kishilardan tashkil topganlar edi. Bu davrning shakllanishidagi formativlik ulkan geografik hududdagi to'liq axborot blokadasining olib tashlanishiga to'g'ri keladi. Bu davr yoshlari o'z bolaligini o'zlaridan avvalgi "otalar" avlodi kabi sobiq ittifoq tuzumi sharoitida hayot kechirgan bo'lsalar-da, ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy masalalarida kechgan davr qonunlaridagi sotsialistik loyihalar doirasida shakllangan "avlodlar vorisiyligi" batamom tanazzulga uchragan shart-sharoitlarda kechiradilar. Bu yosh kogortasining o'zagini yosh ziyolilar tashkil etib, ular o'z otanalari tasavvuridagi singari sotsializm davridagi "to'kinlik" nuqtayi nazarni inkor etadilar. Bu davr avlodlari keyinchalik "qiyoslovchi avlod" sifatida tarix sahifalariga kiradilar. Boisi ikkita tuzum va ikkita shart-sharoitni ko'rish tarix sarhadlarida kam avlodlarga nasib etadi. Bir tomondan, bu holat ushbu avlodlarga keng tafakkur qilish imkoniyatini bergan bo'lsa, ikkinchi tomondan, o'zlikni namoyon etishda ma'lum qiyinchiliklarni keltirib chiqardi.

O'tgan asrning 80-yillaridagi sotsiologik tadqiqotlarda ushbu yosh kogortalari o'zlarining sotsialistik qadriyatlarga, undagi moddiy va sotsial imtiyozlarga nisbatan norozilik ifodalarini bildirganlar [Левада 2001, 79]. Ushbu kogortaning jamiyatga ijtimoiylashuvi (80-yillarning o'rtalaridan boshlab) qayta qurish jarayonlari davrida murakkabliklarni keltirib chiqaradi. Boisi, ular bolalikdagi ilk ijtimoiylashuvning tez yakuniga yetib, o'smirlik ideallari shakllana boshlagan bir davrda o'ziga xos mutlaqo faol harakatlarda tanqidga uchragan mafkuraviy davrga to'g'ri keladi. Shu paytda bildirilgan fikr-mulohazalarda, yosh avlodning jamiyat hayotidagi qayta qurishni harakatga keltiruvchi kuchga aylanishi haqidagi qarashlar amalda o'z tasdig'ini topmadi.

Keyinchalik, 90-yillarning boshlarida (1991-yildagi yosh davrlari kogortasi shu yili 25-29 yoshdagilarga nisbat qilib olinadi) faol harakatda bo'lgan kogorta universitet ta'limini tamomlaganlar dunyoqarashi va tafakkuriga qarab belgilanadi. Bu avlod, asosan, kasbiy mehnat bilan shug'ullanib, avvalgi inersiya hisobiga, asosan davlat muassasalarida ishlardilar (taxminan 85%). Faoliyatdagi generatsiyaning deyarli uchdan bir qismini oliy ma'lumotli mutaxassislar tashkil etib, qolgan ikki qismini shu paytlarda hali kasodga to'liq uchramagan zavod-fabrikalarning ishchilari tashkil etgan (kasb va hunar-texnika bilim yurti yoshlari asosiy kogorta hisoblangan). Ammo jamiyatda bo'shliq paydo bo'la boshlaydi. Ish o'rinlari kamayib, xususiy sektor pala-partishlik bilan rivojlanishga o'tadi. Aniq bir tizimga solingan mafkuraviy

g'oyaning yo'qligi siyosiy va diniy qarashlarda turli chegaralarni keltirib chiqaradi. Avlodlar vorisiyligi tizimi izdan chiqa boshlaydi. Jamiyatda "otalar va bolalar" dunyoqarashida qaysidir ma'nodagi qarama-qarshiliklar paydo bo'ladi [Каган 1995, 60].

O'tgan asrning so'nggi o'n yilliklari ichida harakat qilgan yoshlar kogortasi jamiyatda muallaq holatda qolib ketdi. Ushbu avlodlarga nisbatan ba'zida "o'tish davri" avlodlari, yana ba'zi qarashlarda "yo'qotilgan avlod" atamaları ham ishlatila boshlandi. Ushbu kogortada ishbilarmon va tadbirkorlar qatlami deyarli paydo bo'lmadi. Vaholanki, shu paytda eng ko'p qaror va qonunlar shunga yo'naltirilgan. Dunyoqarash va tafakkur tarzida hamon davlat sektorida xizmat qilish tasavvuri ustuvorlik qilib turardi.

Taxmin qilish mumkinki, buyuk ming yillikning so'ngi o'n yilligi davomida yosh kogortasida kasbiy salohiyat muvozanati va bozor sharoitlariga mos bo'lgan kasblarni shakllantirish shkalasi o'rtasidagi tushunmovchiliklar natijasida ko'p narsalar yo'qotildi. Aynan shu omillar "yo'qotilgan avlod" dilemmasini shakllantirdi. Boisi, shu davr kogortasining imkoniyatlari yomon emasdi, juda ko'pchilik ikki tilda erkin gapirib, yoza olardi. Sifatli injenerlik va texnik bilimlarga ega yoshlar miqdori ham ko'pchilikni tashkil etar, ammo unga mos korxonalar va tashkilotlar hamkor tashkilotlarning o'zaro aloqa va munosabatlaridagi ziddiyat va kelishmovchiliklar hisobiga geometrik progress tezligida bankrotlikka uchrardi. Shuning uchun ham bu davr yoshlari kogortasini ilmiy manbalarda ko'pincha o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon eta olmagan o'tish davri avlodlariga nisbat qilinadi.

Mazkur generatsiya tahlil etilar ekan, uning to'liq sovet tuzumi sharoitida shakllanganiga e'tibor qaratish kerak bo'ladi. Ilk bor ular o'z ota-onalari erishgan qaysidir darajadagi moddiy farovonlikni yodlarida saqlab qoladilar. Ushbu sotsial xotira tufayli butun hayotlari mobaynida intilib yashagan qadriyatlarini shu davrga qiyoslab, undagi o'ziga xos "barqarorlik"ni izlashlari, ikkilanishlarga sabab bo'laveradi. Shu boisdan ham 2000-yillarning kogortasini tarixiy o'zgarishlar ta'sirida ifodalangan "ikkilanishlar" ijtimoiylashuvi mazmunida qabul qilingan. Ikkilanish sindromi hayot tarziga va u orqali ishlab topilgan daromadlarga ham o'z ta'sirini o'tkaza boshlaydi. Shu davrdan boshlab butun jamiyat bo'ylab "migratsiya" jarayonlari faollasha boshlaydi. Ko'pchilik yoshlar ijtimoiy hayotda mavjud daromadlarini yo'qota boshlaydilar yoki u o'z-o'zdan kamaya

boshlaydi. E'tiborlisi, mazkur kogorta guruhlarda yosh darajasi kattaroq darajaga chiqadi, ya'ni avvalgi davr kogortalari singari 18-30 yosh emas, balki 18-40 va undan ko'p ko'rsatkichlar bilan ifodalanadi. Bu davr "ijtimoiy mobillik", yoki "harakatlanish" davri deb nomlanib, undagi kogortalarga zamonga moslasha olmaganligi sababli "umidi so'ngan" avlodlar deb ham yondashiladi. Bu xususda tadqiqotchi L.Xaxulina "shu o'n yilliklar davomidagi barcha yosh darajalari ichida "yetilgan yoshlar"ning kogortasi vakillari ichida o'tmish qadriyatlarini "sog'inish", yoki unga "qaytish" kayfiyati sezilarli ravishda oshgan [Сорокин 1992].

Hozirgi vaqtda bu kogorta o'z hayot yo'lining eng faol bosqichini bosib o'tib bo'ldi. Bugunda ushbu avlodning ijtimoiy-siyosiy sohalaridagi sifatlari "bolalikni eslash", ba'zida "qo'msash" xususiyatlari bilan o'rin tutadi. Shu boisdan ham, ushbu generatsiya ijtimoiy sohani jiddiy o'zgartirishga qodir kuchli innovatsion potensialga ega emas. Xususan, o'zga yosh davrlarining kogort guruhlarini bilan qiyoslada, ularda mulkchilikning davlat shakliga (yerga mulkchilik shakli singari) oriyentatsiyasi yuqoriligicha qolmoqda. O'zlarining siyosiy elektoral xatti-harakatlari shakllari bo'yicha ham faollik darajasi kam ko'rsatkichlarni ifodalaydi. Umuman olganda, qayta qurish avlodlari nomi bilan sotsiologik manbalarda ifodalangan kogorta yoshdagilar guruhi o'z xatti-harakatlari namunalari bo'yicha muayyan innovatsion potensialni o'zida mujassam etishdan ko'ra, ko'proq o'zlaridan avvalgi o'tgan avlodlarning "hayotiy lavha (pozitsiya)"laridagi loyihalarni takrorlashni xush ko'radi.

Ikkilanuvchi yoshlar kogortasini islohotlar boshlangan davr yoshlari sifatida olib qarab, ularni yosh avlod doirasida alohida guruhga ajratish mumkin. Xronologik jihatdan ushbu kogorta XX asrning 70-yillarda tug'ilganlarga taalluqlidir. Ikkilanuvchi avlodning ilk ijtimoiylashuvi davri 10-15 yoshgacha kechib, sobiq ittifoqning qayta qurish jarayonlariga (1985-90-y.y.) to'g'ri kelib, ilmiy manbalarda "otalar tarixiy merosi"ni keskin va ayovsiz tanqid ostiga olish deb ham nomlanadi. Mazkur kogorta uchun asosiy ijtimoiylashuv omili sifatida ommaviy axborot vositalari (OAV) sohasida vaziyatning tubdan o'zgarishi, axborot senzurasini to'xtatilishi, mavjud tuzumning o'tmishi va bugungi kundagi tizimga nisbatan tanqidiy munosabatlarning kuchayib borishi sabab bo'ladi. Yangi avlod uchun ijtimoiy hayot sahnasida noformal muloqot doirasi shakllanib, oilaviy o'zaro suhbatlar,

tengdoshlari bilan bo'ladigan har qanday muloqotlar tanqidini munozaralar bilan yakun topardi.

Ikkilamchi kogorta eng ta'sirga beriluvchan, hissiyotga moyil avlod sifatida tarixga kirib, u tezkor (intensiv) va maqsadga yo'naltirilgan turli mafkuraviy ta'sirlar o'tkazishning bosh obyektiga aylanib qoladi. Boshqa tomondan qaralsa, ushbu kogortaning shakllanish jihatlari kechadigan ta'lim institutining mavjud mafkuraviy tizimga bo'ysundirilgan inersiyasi o'z ahamiyatini yo'qotib bormoqda edi. Shu bilan birga 80-yillarning oxirgi o'n yilligiga kelib maktablardagi pioner va komsomol tashkilotlariga bo'lgan ishonch belgilariga nisbatan ikkilanish bilan qarash boshlandi [Каланова 2018, 240].

Ota-onalar vorisiyiligi bo'lgan an'anaviy qadriyatlar (paternalizm, umumjamoaviy manfaatlar yo'lida birlashish, o'zlikdan kechib jamoa manfaatlariga xizmat qilish va shu k.)ga nisbatan nigilistik qarashlarning kuchayib borishi, shuningdek, nigilistik munosabat tufayli barcha qadriyatlarga nisbatan keskin munosabatdagi yondashuvlar 90-yillarning o'zgarish xususiyatlarini tashkil etadi. 90-yillar boshidagi ushbu kogorta 15-20 yoshdagi avlodlarni o'ziga qamrab olgandi. Otalar qadriyatlariga nisbatan keskin norozilik, o'tmishning noto'g'ri kechgani, barcha narsaning asosi iqtisodiy mezonlar ekanligi to'g'risidagi qarashlar avj olar ekan, yaxshi yashashning bosh omili sifatida tadbirkorlik bilan shug'ullanib, tez boyib ketish asosiy qadriyatga aylandi. Yangi iqtisodiy qadriyatlarga bo'lgan moyillik shu davr kogortasini uzoq yillik ta'lim olish rejalaridan voz kechishga olib keldi. 1990-1995-yillarda oliy ta'lim olishga bo'lgan intilish mavqesi keskin tushib ketdi. Universitetlarga kirish uchun konkurslar bo'lmay qoldi. Butun bir tizimda ulkan xaos, ya'ni bo'shliq hukm surardi [Сорокин 1992, 240].

Yoshlar oliy ma'lumot olish o'rniga tadbirkorlik va mehnat bozorlariga borishni o'zlariga ma'qul ko'rdilar. Savdo va tijorat mehnat bozorida to'liq ustunlikni qo'lga kiritadi. Xorij mamlakatlari yo'llarning ochilib ketishi, doimiy taqchil mahsulotlarni gohida sifatli, gohida sifatsiz holatda iste'mol bozorlariga olib kiradi. Bu davr o'ta tartibsiz, qonunlarning ishlash tizimi izdan chiqib ketgan, turli xil valyutalar bilan savdo qilinadigan ijtimoiy makonga aylanib qolgandi. Bir tomonda boylik orttirish vasvasasi, ikkinchi tomonda turli xil diniy tashviqot va missionerlik avj olgan sharoitlar ichida shakllangan kogorta paydo bo'ldi. Keyinchalik ushbu davrdagi mafkuraviy bo'shliq uchun kogortaning ko'pchil-

ligi “aybsiz aybdor”ga aylanib qoldi. Aslida, bu davr “ikkilanishlar davri” sifatida tarixda qoldi.

Mazkur davr yoshlari kogortasi haqidagi ma’lumotlarni umumlashtirsak, uni nigilistik voqelik deb atash mumkin. Chunki bu davr ota-onalar vorisiyiligini ta’minlovchi postmaterialistik qadriyatlarni va uning oliy ta’lim olishga qaratilgan strategik mavqeni butunlay inkor etardi. Yosh avlod kogorta sifatida iste’mol bozori va daromad borasida yutuqli vaziyatlarga ega bo’ldi. Garchi u bozor munosabatlariga yaxshi moslasha olgan bo’lsa-da, ma’naviy va ta’lim innovatsiyasini deyarli o’zida shakllantira olmadi. Ushbu kogortaning bu kamchiligi keyinchalik yillar kesimida avlodlar almashinuvi jarayonlariga ham katta salbiy ta’sir o’tkazdi.

Yoshlar kogortalari orasida alohida o’rin tutadigan yana bir guruh – sotsiologik manbalarda “X” (iks) avlod deb nom olgan guruhga e’tiborni qaratamiz. Bu kogorta 70-yillar oxiri, 80-yillar-ning boshlarida tug’ilganlarga nisbatan ishlatiladi. Ushbu avlodning formativ davri 90-yillardagi iqtisodiy islohotlar davriga to’g’ri kelib, ushbu islohotlar natijasida davlat va ijtimoiy tizim sifat jihatdan o’zgacha shaklga o’tib bo’lgandi. Mazkur avlodning vakillari shu vaqtda 20 yoshdan oshmagan bo’lib, ularning ko’pchiligi qaysidir bir ta’lim tizimi doirasi harakat qilardi.

“X” avlod guruhi fanlar tizimida mutaxassislar tomonidan ayni shu paytdan boshlab nomlana boshlandi. Unga ko’ra shu davrdan boshlab har 15-20 yillik faoliyat doirasida yana “Y”, “Z”, “G” avlodlarni farqlash ilgari surildi. Guruhlarni tafsiflashda aniqlangan tendensiyalar hamda oldingi avlodlardan keyingilarda imkoniyatlar farqlar shakllanishi bilan bog’liq umumiy sharoitlar konturi belgilandi. Har bir avlodning umumiy hamda taxminiy qiyofasini tasvirlash uchun taniqli fransuz tadqiqotchisi Attias-Donfu (Attias-Donfut)ning metodik jihatdan ilgari surilgan yondashuvlarini qo’llash asos qilib olinadi. A.Donfu shunday yozadi: “Yashab qolish uchun muhtoriyatga intilish va o’zidan avvalgi avloddan mustaqil bo’lishga harakat qilayotgan har qanday yangi avlod shakllanishiga qarshilik qilish xos xususiyat hisoblanadi. Shu tariqa avlodlar to’qnashuvining dastlabki ijtimoiy konturlari namoyon bo’ladi. O’zaro munosabat va qarshi munosabatlar avvalgi avlod tomonidan belgilansa-da, baribir ushbu munosabatlar oxir-oqibatda o’z o’rniga kelayotgan yangi avlodning o’z shaxsiy qiyofasini aniqlash va shakllantirish uchun talab etilgan butunlay yangi, o’zgacha fikrlaydigan kishilar guruhini paydo qiladi” [Гуссерль

1999].

Tabiiy savol tug'ilishi mumkin, har bir avlodning o'zidan avvalgisidan ajratib turadigan eng asosiy farq chegarasi qayerda chiziladi? Mazkur savolga yosh kogortasining ijtimoiylashuvi kechgan tarixiy sharoitlar inobatga olinadi. Masalan, o'tgan asrning 90-yillaridagi butkul vayron bo'lgan sovetlar ta'limi tizimi bir avlodning ikkinchisi bilan tutashishi kerak bo'lgan vorisiylikka butunlay barham beradi.

Anomiya holatiga tushib qolgan mamlakat uzoq yillar davomida ilk bor bo'lajak avlodlarning shakllanishi jarayoniga o'zining muntazam davomiylikka ega bo'lgan mafkuraviy ta'sirini o'tkazolmay qoldi. Ta'lim tizimi ilgarigi aniq yo'nalishda ta'sir o'tkazishning umumdavlat tizimidan, endilikda o'sib kelayotgan avlodlarda ijtimoiy tengsizlikni shakllantirish tizimiga aylanadi. Natijada, davlat o'z shaxsiy amaliyotida ilk bor ikki ijtimoiy avlodning potensial imkoniyatlari va zaif tomonlarini qiyoslay olish imkoniyatiga ega bo'lmagan birinchi generatsiyani yuzaga keltirdi. Shuningdek, tarbiyaviy masalalarda ota-onalar tajribasi (avvalgi avlodlarning oilaviy tajribasi ham) yangi tarixiy sharoitlarda o'z qiymatini yo'qotib, vorisiylikni takrorlash uchun yaroqsiz holga kela boshlaydi. Sotsiologiyada ushbu mavzu "Otalar va bolalar muammosi" sifatida fanga kirib keladi. Bu esa o'z navbatida avlodlarga nisbatan "o'tmishga" suyanish yoki uni "qo'msash" tendensiyasini mavjud generatsiyaga amalda qo'llab bo'lmasligini ko'rsatdi [Семёнова 2003, 213-237].

Xulosa

Ushbu maqolada yosh darajasi kogortalarining qiyosiy tahlili uchun uchta sifatiy jihatdan bir-biridan farq qiladigan bir tarixiy davrning avlodlaridagi ijtimoiy imkoniyatlari tahlilini berdik. Birinchi avlodga XX asrning 60-yillarida tug'ilgan, ijtimoiy faollik darajasi tufayli "Qayta qurish avlodi" deb nomlangan yosh kogortasi bilan izohlanadi. Keyinchalik ushbu avlodning har 10 yil ichida yetuklik yoshiga kirib borgani sari (bugungi kunda ushbu avlod vakillari 55-65 yoshlardagi kishilarni tashkil etadi), ularning hayot pozitsiyalarida bosib o'tgan yo'llari ijtimoiy qonuniyatlari 10 yillikning ichida sodir bo'lgan ijtimoiy-tarixiy voqealarga qarab o'zgarib bordi.

Fikrimizcha, shaxs sifatidagi ijtimoiylashuvi, asosan, sotsialistik tuzum loyihalari ta'sirida bo'lib o'tgan. Ammo keskin tarixiy o'zgarishlar natijasida ikkinchi "kechki ijtimoiylashuv"

bosqichiga o'tishga majbur bo'lgan bu avlod vakillari tanqidiy ruhiyat bilan bog'liq sindromni o'z boshidan o'tkazgan yagona formativ davr avlodi bo'lib qolishi mumkin. Keyinchalik ham mazkur kogorta bazasida "yangi avlod" namunasi paydo bo'lmadi. Chunki ikkinchi va uchinchi avlodlar ham shu tarixiy davrni qisman boshidan kechirgan bo'lsa-da, ular zaiflashib borayotgan an'anaviy sotsialistik loyihaga deyarli tegishli emasdilar, degan ilmiy gipotezani ilgari surishimiz mumkin.

Avlodlar generatsiyasi bilan bog'liq ilmiy loyihalarni ilgari surishdan asosiy maqsad, ulardagi umumiy birlash-tiruvchi ijtimoiy xususiyatni ifodalovchi "jamoaviy biografik shartlar yo'nalishi"ni aniqlab olish talab etilardi. Umuman olganda, zamonaviy jamiyatda avlodlar birlashishi va differensiatsiyalashuvi muammolarini muhokama qilish natijasida shunday xulosa qilish mumkin:

a) bugungi davrimizning katta yoshdagi avlodlari yagona an'anaviy sotsialistik loyiha doirasida shakllangan bo'lsalar-da, yangi davr qonuniyatlariga mos tarzda hayot kechirishni davom ettirmoqda;

b) 2000-yillardan boshlab avlodlar vorisiyligini ta'minlash uchun olib borilgan sa'y-harakatlar natijasida avlodlar o'rtasidagi ziddiyat, to'qnashuv yoki qarama-qarshiliklar birining ikkinchisini to'liq inkor etish uchun imkoniyat qoldirmadi;

v) o'zlarining tarixiy va davriy tuzumlardagi ijtimoiy qonuniyatlardagi tafovutlarga qaramay, mavjud milliy va diniy qadriyatlar an'anaviy mazmun kasb etib, mental tafakkur doirasida birlashish imkonini berdi;

g) fikrimizcha "Ota va bolalar muammosi" har bir davrga xos bo'lib, yosh kogortalari doirasidagi ilk ijtimoiy-lashuvlar hamda formativ tarixiy davrlarning o'zgarishlari ta'sirida qaysidir ma'nodagi ijtimoiy to'qnashuv, ziddiyat va inqirozli vaziyatlarga sabab bo'laveradi;

d) o'tmishni qo'msash, "ortga sog'inib (nostalgiya) qarash" kayfiyati ilmiy nuqtayi nazardan olganda ilk ijtimoiylashuv bilan bog'liqligini inobatga olish kerak bo'ladi. Shaxs jamiyatga ijtimoiylashib borar ekan, uning uchun ilk bolalikdagi ijtimoiy-lashuv doimiy yodda qoluvchi holat ekanligini unutmaslik kerak. Ushbu omilni hisobga olmay tarixiy o'zgarishlar tufayli yangi ijtimoiy loyihalarni ilgari surilishida avvalgi avlodlar yo'li uchun ilmiy hisobga olmasdan o'tkazilgan har qanday ta'sir kuchi mavjud

jamiyat uchun jiddiy va hattoki xavfli omilga aylanishi mumkin;

у) har bir avlodning ijtimoiy guruh sifatidagi dastlabki ijtimoiylashuv davri tajribasini sotsiologik o'rganish asosida sifat jihatidan yangi avlod uchun vorisiylikka xizmat qiladigan namunaviy ijtimoiy loyihalar va xatti-harakatlar pattern (hayotimizda tez-tez duch kelinadigan ijtimoiy muammolarning loyihalashtirilishi)ni ishlab chiqish va shakllantirilish talab etiladi;

ж) yangi avlodlarning o'zini namoyon etishi uchun o'z salohiyatidan tashqari uni ro'yobga chiqarishga xizmat qiladigan ijtimoiy imkoniyatlarni yaratib berish lozim bo'ladi.

Adabiyotlar

Гегель, Г. 1934. *Философия природы*. Соч.: М.-Л. – Т. 2.

Гуссерль, Э. 1999. *Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии*. Т. 1. Москва: ДИК, 2-е изд.: пер. с нем. А. В. Михайлова, вступ. ст. В. А. Куренного. Москва: Академический проект, 2009.

Мид, М. 1988. *Культура и преемственность. Исследование конфликта между поколениями*. М. Мид. Культура и мир детства. Избр. произв. Пер. с англ. Москва.

Каланова, С. 2018. *Жамиятда авлодлар алмашинуви жараёнларининг социологик таҳлили*. Тошкент: Fan va texnologiya.

Коровицына, Н.В. 1999. Среднее поколение в социокультурной динамике Восточной Европы второй половины XX века. Москва: Логос.

Кондратова, Г.А. 2007. *Человеческое измерение истории*. Архангельск.

Каган, М. С. 1995. *О структуре современного антропологического знания*. Сб.: Очерки социальной антропологии. СПб.: Петрополис.

Левада, Ю. 1993. (ред.) *Советский простой человек*. Опыт социального портрета на рубеже 90-х. Москва: Интерцентр.

Левада, Ю. 2001. "Координаты человека. К итогам изучения «человека советского». *Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены* 1: 7-30.

Платон. 1971. Государство собр. соч., кн.8. Москва.

Сорокин П. 1992. *Человек. Цивилизация. Общество*. Москва: Полит. лит-ра.

Сорокин, П. 1992. "Общая социология". *Человек. Цивилизация. Общество*. Общ. ред., сост. и предисл. Ю.А.Согомонов. Москва: Политиздат.

Суханов, А. П. 1997. *Информация и прогресс*. Новосибирск: Наука, 1988. 15. Тоффлер, А. Футурошок / А.Тоффлер. СПб.: Лань.

Семенова, В.В. 2003. "Современные концептуальные и эмпирические подходы к понятию «поколение». *Россия реформирующаяся: Ежегодник*, 213-237. Отв. ред. Л.М. Дробижева. Москва: Институт социологии РАН. [электронный ресурс].

Differentiation of Processes of Generational Exchange in a Changing Society

Sabohat Kalanova¹

Abstract

The paper studies the problems of methodology and theory of intergeneration attitudes. As the initial methodological basis of this problem Platon's idea about the patrimonial person is designated as well as the views of Russian philosophers about Patrimonial integrity as the linker between the person and the society. The philosophers M. Heidegger's and E. Husserl's idea of intersubjective experience which is treated as the attitude between old and new generations, between the adult and the child or as generative attitude is analyzed. In a changing environment, society demands to be seen as a historical process based on the concepts of rebuilding and changing social relationships, continuity and disunity, traditionalism and innovation. In this sense, generation serves as a historical instrument for measuring the scale and direction of long-term, time-varying social change. "The successive emergence of new 'biological beings' inevitably leads to some loss of the accumulated cultural wealth; but, on the other hand, makes a "new selection" of what has been achieved only when it is necessary. This encourages us to reevaluate what we have accumulated, and teaches us to forget what is no longer needed, and to strive for what we failed to achieve. The "step" of a generation helps to determine the balance between the past state of society and its movement into the future.

Key words: *psychology of intergenerational relations; intersubjective experience; generative attitude; intergeneration relationships patrimonial integrity.*

¹*Sabohat M. Kalanova* – Associate Professor, Doctor of Philosophy (PhD) in Sociology, National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek.

E-mail: sabo_77@mail.ru

ORCID ID: 2345-3244-4222-3456

For citation: Kalanova, S. M. 2024. "Differentiation of Processes of Generational Exchange in a Changing Society". *Uzbekistan: Language and Culture* 1: 112 – 127.

References

- Gegel, G. 1934. *Filosofiya prirodi*. Soch.: M.-L. – T. 2.
- Gusserl, E. 1999. *Idei k chistoy fenomenologii i fenomenologicheskoy filosofii*. T. 1. Moskva: DIK, 2-ye izd.: per. s nem. A. V. Mixaylova, vstup. st. V. A. Kurenogo. Moskva: Akademicheskii proekt, 2009.
- Mid, M. 1988. *Kultura i preemstvennost. Issledovanie konflikta mejdu pokoleniyami*. M. Mid. Kultura i mir detstva. Izbr. proizv. Per. s angl. Moskva.
- Kalanova, C. 2018. *Jamiyatda avlodlar almashinuvi jarayonlarining sotsiologik tahlili*. Toshkent: Fan va texnologiya.
- Korovisina, N.V. 1999. *Srednee pokolenie v sotsiokulturnoy dinamike Vostochnoy Yevropi vtoroy polovini XX veka*. Moskva: Logos.
- Kondratova, G.A. 2007. *Chelovecheskoe izmerenie istorii*. Arxangelsk.
- Kagan, M. S. 1995. *O strukture sovremennogo antropologicheskogo znaniya*. Sb.: Ocherki sotsialnoy antropologii. SPb.: Petropolis.
- Levada, Yu. 1993. (red.) *Sovetskiy prostoy chelovek. Opit sotsialnogo portreta na rubeje 90-x*. Moskva: Intersentr.
- Platon. 1971. *Gosudarstvo sobr. soch.*, kn.8. Moskva.
- Sorokin P. 1992. *Chelovek. Sivilizatsiya. Obshestvo*. Moskva: Polit. lit-ra.
- Sorokin, P. 1992. "Obshaya sotsiologiya". *Chelovek. Sivilizatsiya. Obshchestvo*. Obsh. red., sost. i predisl. Yu.A.Sogomonov. Moskva: Politizdat.
- Suxanov, A. P. 1997. *Informatsiya i progress*. Novosibirsk: Nauka, 1988. 15. Toffler, A. *Futuroshok / A.Toffler*. SPb.: Lan.
- Semenova, V.V. 2003. "Sovremennye konseptualnye i empiricheskie podxodi k ponyatiyu "pokolenie". *Rossiya reformiruyushayasya: Yejegodnik*, 213-237. Otv. red. L.M. Drobijeva. Moskva: Institut sotsiologii RAN. [elektronnyy resurs].

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (annotatsiya) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki"

shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

VII. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

VIII.1. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*, Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Familiya, kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anjion, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq mualliflari bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismlari to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda birinchi muallif ismi yoziladi va "boshqalar" deb ko'rsatiladi.

[Familiya va boshqalar kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*.

Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Маматов 2018, 11]

Ikki muallif tomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago:

Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VIII.2. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8. Toshkent.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siyмосi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

VIII.3. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi “O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati” gazetasida chop etilgan maqolasida aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro‘yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo‘yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo‘lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko‘rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi.

Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. “Jomiy “Xamsa” yozganmi?.” *O‘zbekiston adabiyoti va san‘ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. “Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi”. *UZA: O‘zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so‘ngida foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro‘yxati ikki qismdan iborat bo‘lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko‘rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini “The Chicago Manual of Style, 16th Edition” qo‘llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko‘rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: language and culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of *The Chicago Manual of Style*, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: *Title of the Book*. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified “down” style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, “Author’s own” translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of *University of Chicago Readings in Western Civilization*, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a

chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders>

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

IZOHLAR

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot va axborot agentligi tomonidan 0936-raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com

Bosishga 30.03.2024-yilda ruxsat etildi.
Bichimi 70x100 1/16, Ofset bosma. "Cambria" garniturasida.
Shartli b.t. 7,51. Nashr b.t. 7,62.

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali tahririyatida tayyorlandi va sahifalandi.

"YASHNOBOD NASHR" bosmaxonasida chop etildi.

Adadi 300 nusxa. Buyurtma №2.

Bosmaxona manzili: Toshkent shahar Yashnobod tumani,
58-a harbiy shaharcha.